

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կերպարվեստի դասավանդման մեթոդիկա

Թեմա՝ Դիմանկար

Հետազոտող՝ Սուսաննա Թովմասյան

Ղեկավար՝ Լ. Իսկոյան (մանկ. գ.թ., դոցենտ)

Երևան 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն -----	1
Դիմանկարի կատարման առանձնահատկությունները-----	2
Դիմանկարի ժանրը պատմական զարգացման փուլերում-----	3
Դիմանկարի ժանրը հայ կերպարվեստում -----	6
Դիմանկար -----	7
Կատարման առանձնահատկությունները -----	12
Եզրակացություն -----	13
Գրականություն -----	14

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Դիմանկարը կերպարվեստի ամենահին ժանրերից է: Հայ կերպարվեստում դիմանկարն ունեցավ իր հետևողական զարգացումը: Եզակի են միջնադարում ստեղծված դիմանկարները (Գագիկ Առաջինի արձանը 9-րդ դար, 13-14-րդ դդ. մանրանկարներում հանդիպող դիմանկարները և այլն):

Դիմապատկերը / ֆր. Portrait, հն. portraire-պատկերել / կոնկրետ մարդու կամ մի խումբ մարդկանց պատկերն է կամ նկարագիրը, որը դրսևորվում է կերպարվեստի տեսակների միջոցով՝ գեղանկար, գծանկար, քանդակ և վերջին ժամանակներս նաև լուսանկարչական արվեստ: Ժանրի առաջնահերթ խնդիրն է պատկերել մարդու բնորոշ դիմագծերը, նմանությունը: Նկարիչը միաժամանակ պատկերվողի դեմքի մեջ բացահայտում է նրա ներաշխարհը, ազգային ու հասարակական պատկանելիությունը:

Հայ կերպարվեստում դիմանկարի ժանրին շատ նկարիչներ են անդրադարձել, բայց ակնառու դեմքերից է Ստեփանոս Աղաջանյանը: Նրա դիմանկարները և սուր տիպաժային են, և ընդհանրական: Կերպարներն օժտված են ռեալիզմի լավագույն ավանդույթներով: Դիմանկարի գլխավոր նպատակն է ցույց տալ տվյալ մարդու անհատական առանձնահատկությունները, սակայն դիմանկարչությանը բնորոշ են նաև այս կամ այն աստիճանի ընդհանրացումները: Որքան խորն է դիմանկարի անհատական նմանությունն, որքան ընդգրկուն է բացահայտված պատկերվածի անձնավորությունը, այնքան ավելի շատ է այն պարունակում ընդհանուրին վերաբերող պատկերացումներ:

Հայաստանում դիմանկարի ժանրի հիմնադիրն է Հակոբ Հովնաթանյանը հայտնի դիմանկարների շարքով՝ «Շուշանիկ Նադիրյան», «Ներսես Աշտարակեցի» և այլն: Դիմանկարը պատկերում է մարդկանց տարբեր դիրքերով, այն կարող է լինել միայն գլուխը, մինչև կուրծքը, գոտկատեղով և այլն: Բոլոր դիմանկարներում թե անհատական, թե խմբակային, նկարչի խնդիրն մնում է նույնը՝ բացատրել մարդկանց բնորոշ տիպական գծերն ու անհատականությունը: Այդ պատճառով առանձին դիմանկարներում, որոնց մեջ խորապես բացահայտված են արտահայտչականությունները, դրանք տալիս են նաև ընդհանուր պատկերացում տվյալ դարաշրջանի մարդկանց, տվյալ դարաշրջանի հասարակական վարք ու

բարքի մասին: Դիմանկարում պատկերվում է արտաքին պատկերը, որի միջոցով երևում է ներքին աշխարհը: Դիմանկարի ընդհանուր թեման դա մարդու անհատական կյանքն է: Հաշվի չառնելով թե դիմանկարում քանի մարդ կա պատկերված՝ երկու կամ ավելի, նրանցից յուրաքանչյուրն ունի հարաբերական ինքնավարություն:

Նկարիչը պետք է լինի խորաթափանց, պետք է զգա մարդու ներաշխարհը և կարողանա իր զգացմունքները փոխանցել կտավին: Անհրաժեշտ է նշել, որ դիմանկարում նմանությունը դեռևս միակ և որոշող նախապայմանը չէ, կարելի է կատարման ընթացքում հասնել բացարձակ նմանության, դրանով իսկ իրականում չլուծել դիմանկարի կատարման ամենակարևոր՝ ստեղծագործական խնդիրները:

ԴԻՄԱՆԿԱՐԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ընդհանուր բնութագիր: Դիմապատկերը / ֆր. Portrait, հն. portraire-պատկերել / կոնկրետ մարդու կամ մի խումբ մարդկանց պատկերն է կամ նկարագիրը, որը դրսևորվում է կերպարվեստի տեսակների միջոցով՝ գեղանկար, գծանկար, քանդակ և վերջին ժամանակներս նաև լուսանկարչական արվեստ: Ժանրի առաջնահերթ խնդիրն է պատկերել մարդու բնորոշ դիմագծերը, նմանությունը: Նկարիչը միաժամանակ պատկերվողի դեմքի մեջ բացահայտում է նրա ներաշխարհը, ազգային ու հասարակական պատկանելիությունը:

Դիմանկարի ժանրը ներկայացնում է ժամանակակից մարդկանց կերպարներ: Լավագույն դիմանկարներում, որտեղ կերպարները ընդհանրացված, տիպականացված են, տալիս են որոշակի գաղափար տվյալ դարաշրջանի հասարակական-քաղաքական, այս կամ այն խավի ներկայացուցչի բնորոշկողմերի մասին: Այսպիսով դիմանկարչությունը ներկայացնում է ինչպես որոշակի մարդկային անհատականություն, այնպես էլ ընդհանրական կերպարներ: Դիմանկարները մեծ մասամբ լինում են մեկ մարդու պատկեր, իսկ այն կտավներում, ուր պատկերված են երկու և ավելի մարդիկ կոչվում է խմբանկար կամ խմբային դիմանկար: Դիմանկարի ամենատարածված տեսակը ինքնանկարն է, այսինքն՝ այն դիմապատկերը, որի մեջ նկարիչը պատկերել է ինքն իրեն: Դիմանկարը մարդկանց պատկերում է տարբեր դիրքերով. այն կարող է լինել միայն գլուխ, մինչև կուրծքը, գոտկատեղը, ամբողջ հասակով կանգնած կամ նստած դիրքով: Այնուամենայնիվ, բոլոր դիմանկարներում անհատական թե խմբակային նկարչի խնդիրը մնում է նույնը՝ բացահայտել մարդկանց բնորոշ տիպական գծերն ու անհատականությունը:

Ուստի առանձին դիմանկարներում, որոնց մեջ խորապես բացահայտված են անհատականություններ, նրանք տալիս են նաև ընդհանուր պատկերացում տվյալ դարաշրջանի մարդկանց, նրանց վարք ու բարքի և հասարակական կյանքի մասին:

Դարերի ընթացքում ժանրն ունեցավ իր բազում ելևէջները՝ ընդհուպ մինչև ստրուկտուրալ քայքայումը: Սակայն բոլոր պարագաներում դիմանկարի կարևորագույն խնդիրներն են՝ նմանությունը, հոգեբանական վերլուծությունը, տարածականությունը: Միշտ չէ, որ այս երեքը առկա են մեկ դիմանկարում, այս առումով դարաշրջանները թելադրում են իրենց պահանջները, սակայն սրանցից գոնե մեկը դիմանկարի մեջ պետք է լինի:

Դիմանկարի համար բնորոշ է աշխույժ, հանգիստ, զննող մարդը, ենթադրում է բնութագրի տարբեր համադրում – սոցիալական վիճակը, ազգությունը, տարիքը, բնավորությունը, կրոնական և բարոյական հատկությունները: Դիմանկարում մտահոգված անձը պատկերված է արտաքինից՝ գլխավորը՝ այստեղ՝ հոգու հայելին է՝ դեմքը, իսկ դեմքի վրա – աչքերի արտահայտությունը: Հայացքը սևեռված է հեռու կամ գնում է հոգու խորքը:

ԴԻՄԱՆԿԱՐԻ ԺԱՆՐԸ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՓՈՒԼՏԵՐՈՒՄ

Դիմանկարը կերպարվեստի ամենահին ժանրերից է: Ժանրի առաջին նմուշները թվագրվում են 27 հազար տարվա վաղեմության: Ժանրի արդեն կայացած դրսևորումները եղան եգիպտական Ֆայում քաղաքում Ք.ա. 1-ին դ.-ում՝ հեյլենիզմի շրջանում: Իսկ մինչ այդ Հին Եգիպտոսում դիմանկարը լայն տարածում էր գտել՝ հիմնականում կրելով պաշտամունքային նշանակություն: Այստեղ դիմանկարը կատարվում էր հստակ կանոններով, որոշ գործերում անգամ ռեալիստական բնութագրումներով Հին հույների մոտ սկզբնական շրջանում որպես այդպիսին դիմանկարը գոյություն չի ունեցել, այսինքն՝ դիմանկարի կոնկրետության խնդիրը դեռևս հասունացած չէր, և կերպարները հառնում էին ընդհանրական մարդկանց գծերով: Գեղանկարչական դիմանկարներ շատ չեն պահպանվել: Դրանց մասին որոշակի պատկերացում են տալիս 1-3-րդ դդ. Ֆայումյան դիմանկարները, որոնք կոչվել են տվյալ վայրի՝ Եգիպտոսի արևելյան հռոմեական նահանգի էլ-Ֆայում օազիսի նեկրոպոլի անունով, ուր գեղանկարչական դիմանկարը զարգացնում էր հեյլենիստական-հռոմեական ազդեցությամբ: Սրանք մակերեսային փայտե սալերի վրա կատարված պատկերներ են, որոնք թաղվել են մահացածների հետ և կոչված են եղել հավերժացնելու մահացածի կերպարը: Նմանությունն

ապշեցուցիչ է և առավել արտահայտիչ են աչքերը: Հոռմեական դիմաքանդակը, գումարվելով ֆայումյան դիմանկարին, հիմք հանդիսացան «դիմանկար» հասկացության ծավալմանն ու զարգացմանը կերպարվեստում:

Միջնադարում դիմանկարի դերն ու նշանակությունը նվազում է Եվրոպական արվեստում, տեղի է ունենում ժանրի անկում: Դա կապված է ժամանակաշրջանի համընդհանուր աշխարհընկալումից: Միջնադարյան նկարիչը հազվադեպ էր անդրադառնում այս ժանրին, քանի որ ենթարկվում էր եկեղեցական խիստ կանոններին: Շատ, թե քիչ դիմանկարի ժանրը առաջխաղացում է ապրում 10-12-րդ դդ.՝ գոթական, ռոմանական ոճերի ասպարեզ գալուն համընթաց:

Այս ժամանակահատվածում Չին նկարիչները ստեղծել են բազմաթիվ վառ անհատականացված դիմանկարներ, հիմնականում բարձր հասարակության ներկայացուցիչների, ուր շեշտը դրվում էր ինտելեկտի արտահայտմանը: Դիմանկարի յուրօրինակ նշումներ են պահպանվել Հնդկաստանում, Ասիական երկրներում, այդ թվում նաև Հայաստանում:

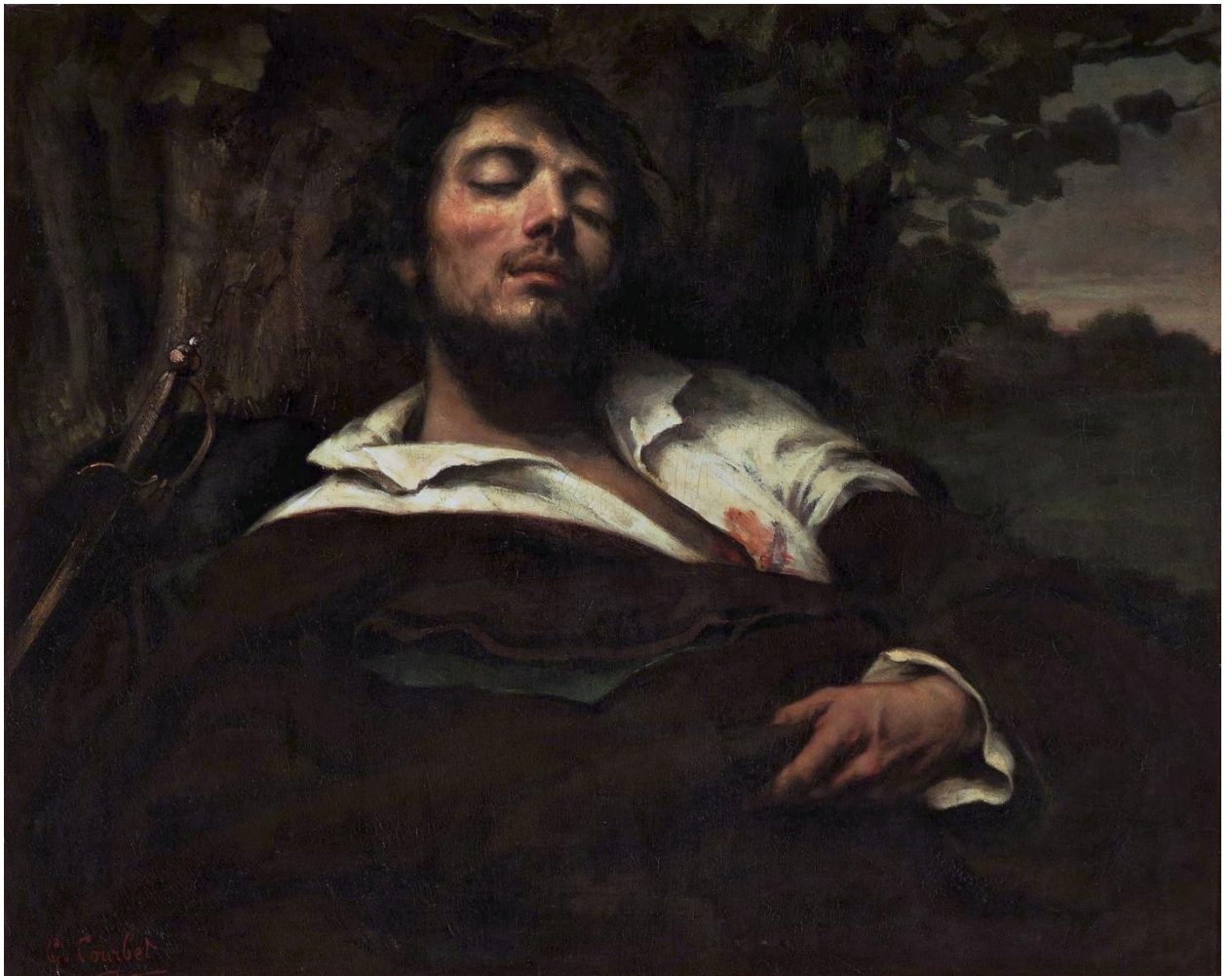
Դիմանկարի ժանրը իր երկրորդ շունչը ստացավ Վերածննդի դարաշրջանում: Սկզբնական փուլում վերականգնվեց կիսադիմային սկզբունքներով՝ առավել ընդգծելով կիսադեմի ուրվագիծը: Իսկ քիչ ավելի ուշ, երբ նվաճված էր մարմնի ծավալային մշակումների գաղտնիքը, դիմանկարը դարձավ դիմային և զարգացավ հիմնականում բարձր վերածննդի վարպետների մոտ (Լեոնարդո դավինչի, Տիցիան, Ռաֆայել և այլն):

Կարևոր ձեռքբերումներից էր յուղաներկի, հաստոցային գեղանկարչության իհայտ գալը, որը թույլ էր տալիս նկարչին ավելի ազատ ստեղծագործել: «Մոնա-Լիզա»-յի դիմանկարը, որը համարվում է աշխարհի ամենանշանավոր դիմանկարը հենց վերածննդի արգասիքն է:

16-րդ դարի Եվրոպական նկարչության մեջ մեծ տարածում է գտնում խմբակային դիմանկարը, ձևավորվում է նաև պատմական դիմանկարի ժանրը: Դիմանկարչության մեջ այս շրջանի խոշոր ներկայացուցիչն էր ազգությամբ հույն, բայց իսպանացի նկարիչ Էլ Գրեկոն:

17-րդ դարում դիմանկարը հասավ իր բարձրակետին, հատկապես նիդեռլանդներում, ուր գեղանկարչությունը զարգանում էր երկու դարոցներում՝ հոլանդական և ֆլամանդական: Այս շրջանում դիմանկարի ժանրը առաջնայինն էր, իսկ տեխնիկան գնալով կատարելագործվում էր՝ նկարիչներին ընձեռնելով լայն հնարավորություններ:

Կլասիցիզմի ազդեցության ներքո 19-րդ դարում դիմանկարը դառնում է առավել խիստ, կանոնակարգված, սառը: Գլուխ է բարձրանում ռեալիստական դիմանկարը՝ Կուրբե, «Պերեդվիժնիկներ» և այլն: Կուրբե - «Վիրավոր մարդը»՝

Դիմանկարի ժանրի պատմության մեջ վճռորոշ նշանակություն ունեցավ լուսանկարչության ասպարեզ գալը: Լուսանկարչության հանդեպ գնալով մեծանում էր հետաքրքրությունը, իսկ դիմանկարի ժանրը գնալով կորցնում էր իր դիրքերը: Այսպես կոչված «Լուսանկարչական դիմանկար»-ը արվեստաբանների, քննադատների կողմից չի ընդունվում որպես բարձրարժեք ստեղծագործություն, պարզաբանելով, որ առանց բնորդի անմիջական մասնակցության, բնորդին տարբեր դիրքերից առանց մանրամասն ուսումնասիրման ոչ մի իրական բարձրարժեք գեղարվեստական ստեղծագործություն չի կարող լինել: Հիմնականում լուսանկարները իրենցից ներկայացնում են մարդու դիմագծերի, արտաքին տեսքի միայն մեխանիկական արտացոլանքը, առանց բնավորության, խառնվածքի, էմոցիաների փոխանցման:

19-20-րդ դդ. առաջ են գալիս մի շարք ավանգարդ, այսպես կոչված մոդեռն ուղղություններ, հոսանքներ, ինչի արդյունքում հետին պլան են մղվում

կերպարվեստի գրեթե բոլոր ժանրերը (Պիկասո, Մոդիլյանի, Մատիս և այլոք): Շատ նկարիչներ, այնուամենայնիվ ձգտում են պահել ռեալիստական դիմանկարի ժանրի դերը, սակայն 50-ականներից հետո առավելապես աճում է հետաքրքրությունը արժարակտ արվեստի նկատմամբ:

60-70-ականները նշանավորվեցին փոփ-արտ նոր ուղղության հաղթանակով: Այս շրջանի «Մոնա-Լիզան» դարձավ Էնդի Ուորհեյլի «Մերլին Մոնրոյի» դիմապատկերը, որը դարձավ իկոնա: Սական սա շատ հեռու էր այն դիմանկարից, որն ընդունված էր նախորդ դարաշրջաններում:

Ժամանակակից մշակույթը և նրա զարգացումն անհնար է պատկերացնել առանց տեխնիկայի, քանի որ ժամանակակից արվեստի տեսակների մեծ մասն այժմ ծառայում են առավել լայն մասսաների համար, ինչը կապված է հեռուստատեսության, ռադիոյի, ինտերնետի և ինֆորմացիոն այլ աղբյուրների հետ:

Այսպիսով, կարող ենք ասել, որ ժամանակակից արվեստում ժանրային գեղանկարչությունը մահացած է, սակայն չպետ է մոռանալ, որ ցանկացած ժամանակաշրջան ունի իր բնորոշ արժեհամակարգը և դրանով էլ զբաղեցնում է իր յուրահատուկ տեղը համաշխարհային արվեստի պատմության մեջ:

ԴԻՄԱՆԿԱՐԻ ԺԱՆՐԸ ՀԱՅ ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏՈՒՄ

Հայ կերպարվեստում դիմանկարն ունեցավ իր հետևողական զարգացումն: Եզակի են միջնադարում ստեղծված դիմանկարները (Գագիկ Առաջինի արձանը 9-րդ դ., 13-14-րդ դդ. մանրանկարներում հանդիպող դիմանկարներն և այլն): 17-18-րդ դդ. հայկական կերպարվեստում նկատվող միտումները իրենց հետքն են թողել նաև դիմանկարի վրա, որի լավագույն օրինակները հանդիպում են ինչպես բուն հայաստանում, այնպես էլ հայաստանից դուրս: Հայ կերպարվեստում ժանրերը սկսեցին ձևավորվել միայն 19-րդ դարից ընդհուպ մինչև 20-րդ դարի սկիզբը: Հայ արվեստն ընդհանում էր միջնադարյան զարգացումների ներքո և միայն 19-րդ դարից տեղի ունեցավ կենցաղի և մտածողության աշխարհընկալումը: Քանի որ այս շրջանում արևելյահայությունը կենտրոնացած էր Թիֆլիսում, հենց այստեղ էլ զարգացում ստացավ ժանրային տարրաբաժանումը: Հայ կերպարվեստում դիմանկարի ժանրի հիմնադիրն էր Հակոբ Հովնաթանյանը: Նա Հովնաթանյանների մեծագույն տոհմի վերջին ներկայացուցիչն էր, որն իր մեջ ամփոփեց տոհմի հանճարը և սկիզբ դրեց հայ կերպարվեստի նոր դարաշրջանին: Նա առաջինն էր, որ ստեղծեց դիմանկար, որ անդրադարձավ հաստոցային չափին, որ ստեղծեց աշխարհիկ բովանդակությամբ պատկեր:

Հայ կերպարվեստում դիմանկարի ժանրին շատ նկարիչներ են անդրադարձել, բայց ակնառու դեմքերից է Ստեփանոս աղաջանյանը: Նրա դիմանկարները և սուր տիպաժային են, և ընդհանրական: Կերպարներն օժտված են ռեալիզմի լավագույն ավանդույթներով:

20-րդ դարում դիմանկարչության բնագավառը վերելք ապրեց Սարյանի արվեստում: Վերջինիս կերպարները օժտված են խոր հոգեբանականությամբ, ներքին և արտաքին աշխարհների համահունչ համադրությամբ:

Դիմանկարի ժանրում են հանդես եկել նաև Կոջոյանը, Քոչարը, Զիտտոն, Նիկողոսյանը և շատ ուրիշներ:

ԴԻՄԱՆԿԱՐ

Որպես առանձնահատուկ կարևորություն ունեցող կերպարվեստի ժանր, դիմանկարչությունը, ի տարբերություն միուսների ավելի մեծ պատմություն ունի: Երբեմն առաջնական տեղ զբաղեցնելով, երբեմն ետ մնալով մյուսներից՝ դիմանկարչությունն արվեստի պատմության ողջ ընթացքում շարունակել է իր գոյությունն:

Դիմանկարի գլխավոր նպատակն է ցույցտալ տվյալ մարդու անհատական առանձնահատկությունները, սակայն դիմանկարչությանն բնորոշ են նաև այս կամ այն աստիճանի ընդհանրացումները: Որքան խորն է դիմանկարի անհատական նմանությունն, որքան ընդգրկուն է բացահայտված պատկերվածի անձնավորությունը, այնքան ավելի շատ է այն պարունակաում ընդհանուրին վերաբերող պատկերացումներ:

Մարդու անհատականության արտացոլումը գեղանկարչի համար կենտրոնական խնդիր է հանդիսանում նաև այն դեպքում, երբ նա աշխատում է խմբային դիմանկար վրա: Սովորաբար խմբային դիմանկար կերտելիս՝ արվեստագետը մի խումբ մարդկանց մասին պատկերելը արդարացնելու համար ընտրում է որևէ ժանրային սյուժե, սակայն այս դեպքում գրության մեջ են: խնդիրն էլ արտաքին և ներքին նկարագրության մեջ է: Դիմանկարչության ժանրի սիրած տեսակներից է ինքնադիմանկարը՝ նկարչի կողմից ստեղծած իր իսկ պատկերը:

Ինքնադիմանկարում նկարիչը հաճախ անկեղծորեն արտահայտում է սեփական վերաբերմունքն իր իսկ անձի նկատմամբ, ցույց է տալիս մարդկայինն ու ստեղծագործականն իր կերպարում բացահայտում է հոգեկան տարաբնույթ

վիճակները, գնահատում՝ անհատական՝ ստեղծագործական սկզբունքներն ու համոզմունքները:

Դիմանկարը պատկերում է մարդկանց տարբեր դիրքերով, այն կարող է լինել միայն գլուխը, մինչև կուրծքը, գոտկատեղով և այլն: Բոլոր դիմանկարներում թե անհատական, թե խմբակային, նկարչի խնդիրն մնում է նույնը, բացատրել մարդկանց բնորոշ տիպական գծերն ու անհատականությունը: Այդ պատճառով առանձին դիմանկարներում, որոնց մեջ խորապես բացահայտված են արտահայտչականությունները, դրանք տալիս են նաև ընդհանուր պատկերացում տվյալ դարաշրջանի մարդկանց, տվյալ դարաշրջանի վարք ու բարքի մասին:

Լավագույն դիմանկարների միջոցով նկարիչը կարողանում է բնութագրել, ոչ միայն պատկերվող մարդու դիմագծերը, այլև նրա ապրած ժամանակաշրջանը:

Աշխատելով դիմանկարի վրա նկարիչը ոչ միայն օբյեկտիվորեն է բնութագրում այս կամ այն մարդուն, այլ արտահայտում է իր վերաբերմունքը նրա նկատմամբ ու ձգտում է դիմանկարի միջոցով իր զգացմունքները ներշնչել դիտողին: Նկարչի վերաբերմունքի մեջ ամփոփված են ոչ միայն անձնական զգացմունքները, այլև նրա գեղագիտական և հասարակական իդեալները: Դիմանկարչից-արվեստագետը իզորու է նսեմացնել բնորդին կամ արտահայտել իր հիացումը, սերը կամ արհամարանքն ու ատելությունը նրա նկատմամբ: Նկարիչը կարող է ընդգծել պատկերված անձնավորության ողջ հատկությունն և հակառակը՝ սքողել, թաքցնել միյուսները:

Դիմանկարի ժանրը մեծ վերելք ապրեց վերածննդի դարաշրջանում, երբ որ հաստատվեց հումանիստական գաղափարախոսությունը: Այդ ժանրի խոշորագույն ներկայացուցիչներն են վերածննդի ներկայացուցիչներ՝ Լեոնարդո Դա Վինչին և Ռեմբրանդտը Վան Ռեյը:

Հայաստանում դիմանկարի ժանրի հիմնադիրն է Հակոբ Հովնաթանյանը հայտնի դիմանկարի շարքով՝ «Շուշանիկ Նադիրյան», «Ներսես Աշտարակեցի» և այլն: Հակոբ Հովնաթանյանը Հովնաթանյան նկարչական տոհմի առավել օժտված և ամենից ինքնատիպ նկարիչն է: Հովնաթանյանի աշխատանքները սովորաբար փոքրադիր, կամերային դիմանկարներ են, որոնցում մարդիկ ներկայանում են մինչև ծնկները կամ գոտկատեղը՝ երեք քարորդով դեպի մեզ շրջված, սևեռուն հայացքը դիտողին ուղղված:

Նրանց ֆիգուրները հստակորեն ուրվագծված են չեզոք գույներով երանգավորված հենքերի վրա: Կանայք հաճախ պատկերվում են բազկաթոռի մեջ՝ ձեռքերում թաշկինակ կամ համրիչ բռնած: Մեծագույն բարեխղճությամբ, սիրով և վարպետությամբ է նկարիչը վերարտադրում նրանց թավշյա մուգ զգեստները, գունագեղ ու վառ դրվագումները, արծաթաթելերով ասեղնագործված նեղ երիզները,

ատլասե բարակ, երկար գոտիները, մարգարիտներով կամ գնդասեղներով զարդարված գլխանոցները, շղարշե թեթև, թափանցիկ քողերն, ինչպես և ականջողերի, մատանիների թանկարժեք փայլը:

Իսկ տղամարդիկ ներկայանում են կանգնած «Արժանապատիվ» կեցվածք ընդունած՝ աջ ձեռքով գոտիներից կառչած, ձախը՝ հետ քաշած ու մեջքին դրած:

Խոսելով դիմանկարների մասին չենք կարող չհիշատակել Լեոնադո Դա Վինչիի Մոնա Լիզա «Ջոկոնդա» դիմանկարի՝ համաշխարհային գեղանկարչության ամենափառաբանված ստեղծագործություններից մեկի մասին:

Արտասովոր կնոջ բարեկերպորեն մշակված, սովերանկարներով ինքնապարփակ, վեհասքանչ պատկերն իշխում է հեռավոր, բաց կապույտ մշուշով ծածկված ժայռերում գալարվող գետակներով բնանկարի վրա: Բարդ

կիսաերևակայական բնանկարը նրբորեն ներդաշնակվում է պատկերահանվողի բնավորության և բնականության հետ: Թվում է, թե բուն կյանքի անկայուն փոփոխություն է զգացվում նրա հազիվ նկատելի ժպիտով աշխուժացած դեմքի արտահայտության մեջ, նրա հանգիստ, վստահ խորաթափանց հայացքում: Պատրիկուիու դեմքը և փափկասուն ձեռքերը պատկերված են զարմանալի զգուշավորությամբ, մեղմությամբ: Լուսաստվերների նրբին, ասես ահեղացող շղարշն որ պատերն է մեղմացնում էր ուրվագիծը և ստվերները, նրանում չկա ոչ մի կտրում վրձնահարված կամ անհարթ ուրվագիծ:

Բարձրատոհմիկ պալատականների շքեղ դեկորադիվ գեղեցկությամբ ներթափանցված դիմանկարչությունը բնորոշ է ֆրանսիական արվեստին: Միաժամանակ 18-րդ դ. դիմանկարչության մեջ ծագում և հաստատվում է լուավորության հումանիստական գաղափարներից սնվող՝ նոր ռեալիստական դիմանկարչությունը, որը բացահայտում է մարդու հոգեվոր հարստությունն ու գեղեցկությունը, բարոյականությունն ու հասարակական պիտանելիությունը: 19-րդ դարում դիմանկարչական ժանրը հարստանալով հեղինակային անհատական եղանակներով, յուրովի է արտացոլվում ժամանակաշրջանի գեղարվեստական ուղղություններում՝ ռեալիզմ, ռոմանտիզմ, ակադեմիզմ և առանձնահատուկ թովչանք ստանում իմպրեսիոնիստներին սքանչելի ստեղծագործություններում, Ջարմանալի լարվածություն և անհատական ոճի կնիք ձեռք բերում պոսիմպրեսիոնիստների՝ հատկապես Վինսենտ Վան Գոգի մետ: Եվրոպական երկրների դիմանկարչությունը ընթանում է բարդ և հակասական ուղիներով. Մոդեռնիզմ և պեստմոդեռնիզմը տանում են դիմանկարչությունը դեկորատիվության, պայմանականության և վերացական հասկացությունների ճանապարհով, իսկ ռեալիստական ուղղությունն փորձում է նորոգել դիմանկարի արտահայտամիջոցները և մարմնավորել բուռն ու հակասական շրջանի մեջ ապրող մարդու իրական կերպարը: Դիմանկարչական ժանրի բազմաձև դրսևորումները, ներառելով անցյալի և ներկայիս բոլոր գեղարվեստական հոսանքների առանձնահատկությունները, առանձնապես առատ են դառնում 20-րդ դարի վերջում և մեր ժամանակներում :

ԿԱՏԱՐՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Համաշխարհային գեղանկարչությունը հարուստ է դիմանկարի գեղարնկարչական պատկերման լավագույն օրինակներով, որը հանդիսանում է նկարիչների ստեղծագործության թեման և հիմնական բովանդակությունը: Գեղանկարիչները մարդու դեմքի պատկերման խնդրին անդրադարձել են տարբեր ժամանակներում և ստեղծել բազմաթիվ կտավներ, որոնցում հասել են կատարողական բարձր վարպետության, լուծել են ստեղծագործական ու հոգեբանական բարդ խնդիրներ:

Ստեղծագործական խնդիրները դիմանկարում բարդ են և չափազանց հետաքրքիր: Նկատի ունենալով այն, որ մարդը զանազան իրավիճակներում իրեն տարբեր կերպ է դրսևորում, անհրաժեշտ է, դիմանկարի վրա աշխատելիս ձգտել ոչ միայն հասնելու զուտ մանրամասների նմանության, այլև կտավին փոխանցել տվյալ անձնավորության հոգեկան բնութագիրը:

Դիմանկար նկարելու առաջին առաջրանքի համար ցանկալի է ընտրել միջին տարիքի բնորդ, լավ արտահայտված դիմագծերով: Ցանկալի է, որ միջավայրը լինի չեզոք և լուսավորված ցերեկվա լույսով: Դիմանկարի գեղանկարչական պատկերման հիմնական էտապներից է ոչ մեծ նախնական էտյուդը: Այդ էտյուդներում հեշտությամբ կարելի է տալ բնորդի խառնվածքը:

Հիմնական առաջադրանքի կատարման համար ընտրում ենք նկարին համապատասխանող կտավ, որոշում ենք երկարությամբ թե լայնությամբ է տեղադրվելու առաջադրանքը և ապա կատարում գծանկար առաջադրանքից:

Հաջորդ փուլը նախանկարն է: Ներկերի կիսաթափանցիկ շերտերով ծածկում ենք նկարի մուգ մասերը: Հենց սկզբից անհրաժեշտ է հաշվի առնել տոնային խնդիրները և լուսա-ստվերային հարաբերությունների ուժը:

Նախանկարի չորանալուց հետո նկարիչը կատարում է էտյուդ: Այս ընթացքում անհրաժեշտ է ծածկել կտավի ամբողջ մակերեսը:

Էտյուդ կատարելուց հետո անցնում ենք մանրամասնությունների մշակմանը: Մեր ամենակարևոր խնդիրն է գտնել տվյալ բնորդին բնորոշ լոկալ գույներ:

Դիմանկարում պատկերվում է արտաքին պատկերը, որի միջոցով երևում է ներքին աշխարհը, մարդը լուծ է, բայց այդ լուրջությունը խորիմաստ է, որի միջոցով արտահայտվում է տվյալ անձի տրամադրությունը՝ ուրախություն, բարկություն և այլն: Դիմանկարի ընդհանուր թեման դա մարդու անհատական կյանքն է:

ԵՂՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Դիմանկարի ժանրը ներկայացնում է ժամանակակից մարդկանց կերպարներ: Լավագույն դիմանկարներում, որտեղ կերպարները ընդհանրացված տիպականացված են, տալիս են որոշակի գաղափար տվյալ դարաշրջանի հասարակական-քաղաքական, այս կամ այն խավի ներկայացուցչի բնորոշ կողմերի մասին: Այսպիսով դիմանկարչությունը ներկայացնում է ինչպես որոշակի մարդկային անհատականություն, այնպես էլ ընդհանրական կերպարներ: Դիմանկարները մեծ մասամբ լինում են մեկ մարդու պատկեր, դիմանկարը մարդկանց պատկերում է տարբեր դիրքերով. այն կարող է լինել միայն գլուխ, մինչև կուրծքը, գոտկատեղը, ամբողջ հասակով կանգնած կամ նստած դիրքով: Այնուամենայնիվ, բոլոր դիմանկարներում անհատական թե խմբակային նկարչի խնդիրը մնում է նույնը՝ բացահայտել մարդկանց բնորոշ տիպական գծերն ու անհատականությունը: Ուստի առանձին դիմանկարներում, որոնց մեջ խորապես բացահայտված են անհատականություններ, նրանք տալիս են նաև ընդհանուր պատկերացում տվյալ դարաշրջանի մարդկանց, նրանց վարք ու բարքի և հասարակական կյանքի մասին:

Հայ կերպարվեստում դիմանկարն ունեցավ իր հետևողական զարգացումն: Եզակի են միջնադարում ստեղծված դիմանկարները (Գագիկ Առաջինի արձանը 9-րդ դ., 13-14-րդ դդ. մանրանկարներում հանդիպող դիմանկարներն և այլն): 17-18-րդ դդ. հայկական կերպարվեստում նկատվող միտումները իրենց հետքն են թողել նաև դիմանկարի վրա, որի լավագույն օրինակները հանդիպում են ինչպես բուն հայաստանում, այնպես էլ հայաստանից դուրս: Հայ կերպարվեստում ժանրերը սկսեցին ձևավորվել միայն 19-րդ դարից ընդհուպ մինչև 20-րդ դարի սկիզբը: Հայ արվեստն ընդհանում էր միջնադարյան զարգացումների ներքո և միայն 19-րդ դարից տեղի ունեցավ կենցաղի և մտածողության աշխարհընկալումը: Քանի որ այս շրջանում արևելյահայությունը կենտրոնացած էր Թիֆլիսում, հենց այստեղ էլ զարգացում ստացավ ժանրային տարրաբաժանումը:

Դիմանկարի գլխավոր նպատակն է ցույց տալ տվյալ մարդու անհատական առանձնահատկությունները, սակայն դիմանկարչությանը բնորոշ են նաև այս կամ այն աստիճանի ընդհանրացումները: Որքան խորն է դիմանկարի անհատական նմանությունն, որքան ընդգրկուն է բացահայտված պատկերվածի անձնավորությունը, այնքան ավելի շատ է այն պարունակում ընդհանուրին վերաբերող պատկերացումներ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

Ա.ԹԵՐԶԱՆ - «Գեղանկարչության տեխնիկական միջոցներ»

РОЗЕНВАЙЕР В. Б. – Беседы об искусстве